

nyok vizsgálata mellett az is szigorúan nyelvészeti elemzést kíván (a jelölő és a jelölt viszonyának megkerülhetetlen elve alapján), hogy az információ hogyan rendeződik el a mondatban a kommunikáció igényeinek megfelelően. Ennek megközelítéséhez a magyar nyelv („e jól szerkesztett nyelv”) különösen vonzó terepnek bizonyult számára. Ugyancsak fontos kutatási területe volt a kétféle igeragozás kialakulásának a története a magyarban és más rokon nyelvekben, különösen az obi-ugor ágban. Ilyen irányú morfoszintaktikai vizsgálatai rendre megerősítették abban a nézetében, hogy a határozott igeragozás a birtokos személyjelezésből ered. Ennek kapcsán Klemm Antal felfogását máig figyelemreméltónak tartotta. Számos finnugor nyelvnek volt kiváló ismerője. Igen sok olyan kérdést vizsgált (szórend, igeekötők, esetragok stb.), amelyek elemzése során különféle nyelvekből, sőt nyelvcsaládokból merítette példaanyagát. Talán legismertebb műve a széles olvasóközönséghez szóló „La linguistique” című kis kötet (PUF, „Que sais-je?” sorozat), mely magvas, világos és árnyalt képet ad a nyelvészetről. E könyv maradandó értékét mi sem mutatja jobban, mint hogy 1953 óta újra és újra megjelenik, legutóbb 2010-ben...

A magyar nyelvészek körében sok jó barátja volt, akik őrzik személyiségének emlékét. Jómagam három éven át, 1994 és 1997 között mellette dolgozhattam, s közelről megismerhettem. Megragadó volt számomra látásmódjának világossága, a közügyek iránti elkötelezettsége és az a mély emberség, amelyet közeli munkatársai megtapasztalhattak.

KOROMPAY KLÁRA

Róna-Tas András 80 éves*

Tisztelt Ünnepe! Tisztelt Tagtársak! Hölgyeim és Uraim! Mikor Kiss Jenő professzor úr, Társaságunk elnöke felkért a megtisztelő feladatra, hogy köszöntsem kedves tagtársunkat, Róna-Tas András professzor urat 80. születésnapja alkalmából, természetesen azonnal igent mondtam, két okból. Először is Róna-Tas András a magyar nyelvtudomány és keletkutatás jól ismert, megbecsült és értékes életművet alkotó alakja; másodjára pedig az ünnepelet szerény számításaim szerint is negyvenöt éve ismerem, és e hosszú évtizedek alatt kollegiális kapcsolatunk barátsággá formálódott, amire méltán vagyok büszke.

Hadd kezdjem rögtön egy *déjà vue* érzés felelevenítésével. Idestova majdnem harminc éve, 1982 októberében történt, hogy a hazai orientalisztika akkori nagy doyenjét, sokunk tanárát és mesterét, Ligeti Lajost ünnepeletük a Bölcsészkar Piarista közti épületének tanácstermében. Az ünnepelet akkor is nyolcvan éves volt, és a sok köszöntő végén egy 36 éves fiatalember jött, ez lennék én, aki a fiatal tanítványok nevében üdvözölte a mestert. Mutatis mutandis, a mostani helyzet is hasonló, egy „apró” különbséggel: harminc év telt el közben, s az egykori „zöldfülű”-ből öregedő professzor kolléga lett. „Eheu, fugaces labuntur anni...”

Ünnepeletünknek, Róna-Tas András professzor úrnak talán elege is van már a sok ünneplésből, de elnézését kérjük, hiszen a Magyar Nyelvtudományi Társaság, minden ma-

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2012. május 22-i felolvasó ülésén.

gyar filológiai társaság legfontosabb „anyaintézménye”, nem maradhat ki egy ilyen jeles eseményből.

Róna-Tas András 1931. december 30-án született Budapesten értelmiségi családban. Középiskolai tanulmányait a Cisztercita Gimnáziumban végezte 1950-ben, melyet még előtte egy évvel államosítottak. Némi kerülővel jutott be az egyetem néprajz szakára, ahol később tibetit, mongolt és törököt is elkezdett tanulni. Az 50-es évek egyetemének bölcsészkarán még a háború előttről ottmaradt kiváló professzorok tevékenykedtek, így Róna-Tas András a legjobbaktól tanulhatta a filológia és nyelvészet rejtelmait: Ortutay Gyulától és Tálasi Istvántól, Németh Gyulától és Ligeti Lajostól, valamint Maróth Károlytól és Szabó Árpádtól. Ligeti Lajos személye és tudományos munkássága volt rá legnagyobb hatással, melynek nyomait későbbi munkásságának területein jól tetten érhetjük. 1957-ben sikerült Mongóliába kijutnia terepmunkára, ottani tapasztalatairól „Nomádok nyomában” című könyvében számolt be. Először mongol és tibeti nyelvészeti témákkal foglalkozott, majd akadémiai doktori disszertációját 1971-ben a nyelvrokonság elmélete és a török–mongol nyelvviszony témakörében védte meg. E téma szempontjából a legfontosabb török nyelv a csuvas, mely a régen kihalt bolgár–török nyelvnek egyedül fennmaradt mai változata, így ennek kutatására egy hosszú évtizedet fordított: a 60-as–70-es években több kutatóúton járt kint a csuvasoknál és más Volga-vidéki török népnél. 1974-ben a szegedi egyetemen nevezték ki egyetemi tanárnak, s ezzel vette kezdetét az a hosszú, több évtizedes munka, amelynek során Róna-Tas András szinte a semmiből egy jelentős turkológiai és altajisztikai központot hozott létre, mely az altajisztikának Budapest mellett másik fontos magyarországi központja lett. Az ő esetében, ha azt mondjuk, hogy iskolát teremtett, nem üres udvariasság, hanem inkább „understatement”. Tanítványok és későbbi kiváló tudósok garmadáját nevelte ugyanis, tanítványai közül kettő lett később egyetemi tanár. Mindezt kiváló előadó-képességével, lankadatlan aktivitásával és szívós türelmével tudta létrehozni.

De a tudós és iskolateremtő tanár szerepéhez a rendszerváltozás után egy harmadik funkció is társult, a közéleti emberé. Élve az új világ adta szabadabb lehetőségekkel, 1990–1992 között vállalta a szegedi egyetem rektori tisztét, hogy nagyarányú reformokba kezdhesen, majd hosszú éveken át (1993–1999) fáradozott, hogy a Magyar Akkreditációs Bizottság létrejöhesen és működőképes legyen. Az ő elnöksége a MAB-ban egy egész korszakot határozott meg a hazai tudományos minősítés történetében.

A tudós, a nevelő és a közéleti ember szerepének felvillantása után nem mehetünk el végül szó nélkül, hogy tudós életművéről (egy tudós legfontosabb tevékenységéről) ne ejtsünk pár szót. Terjedelmes életművéről természetesen nem tudunk itt számot adni, de két könyvről feltétlenül szólnunk kell. Mindkettő az elmúlt 15 év terméke, bizonyítván ezzel a régi igazságot, hogy a mi tudományunkban a hatvan éves kor utáni évek sokszor a legtermékenyebbek. Az egyik „A honfoglaló magyar nép. Bevezetés a korai magyar történelem ismeretébe” (Balassi Kiadó, Bp., 1996; 2. javított és bővített kiadás: 1997; uez angolul: „Hungarians and Europe in the early Middle Ages. An introduction to early Hungarian history” CEU Press, Bp., 1999) és a másik az „West Old Turkic. Turkic loanwords in Hungarian 1–2.” (Otto Harrassowitz, Wiesbaden, 2011). Mindkét munka a magyar múlt kérdéseivel foglalkozik, s mindkét munkának angol nyelvű kiadás is biztosítja, hogy ez a sajtóságosan magyar tematika a nemzetközi szakirodalomban is visszhangot vessen és beépüljön.

Ligeti Lajostól tanultuk, hogy sohasem a mű témája, hanem a szemlélet, a kidolgozás mikéntje és a módszer tehet valamit provinciálissá. Ligeti egész életműve, s most Róna-Tas Andrásé is ezt a komoly igazságot példázza: magyar témáról írtak a korszak legmagasabb tudományos szintjén. Utóbbi könyve, mely terjedelmében is monumentális (1494 oldal) mindössze egy éve jelent meg, s méltán nevezhetjük úttörőnek. Hosszú évtizedekre szabja meg e téma kutatását, mint ahogyan a nagy előd Gombocz Zoltán „Die bulgarisch-türkischen Lehnwörter in der ungarischen Sprache” című munkájának (Helsinki, 1912) is éppen száz évet kellett várnia, hogy most Róna-Tas András munkája kiválhatóvá tegye az ő klasszikus feldolgozását.

Az opus magnum hát készen áll, de nem hinném, hogy ünnepeltünk a babérjain nyugodna. Kutató természete és energikus egyénisége még biztos sok értékes tanulmánnyal fog bennünket megajándékozni. Egészséges, tevékeny és boldog életet kívánunk Róna-Tas András professzornak kedves felesége és hat unokája társaságában még sok esztendőn át. Tisztelt Professzor úr, kedves András, az Úristen éltesen sokáig!

VÁSÁRY ISTVÁN

NYELVTÖRTÉNETI ADATOK

Bereg megye 1570. évi személynevei*

György – *Farnos*: Ant. *giörg*; **Kereczen**: Alb. *Georgh*; **Munkacz**: San. *Giörgy*; **Nag Musaj**: Cl. *Gorgh*; **Papi***: El., St. *Georgh*; **Papi****: R. Ant., Em. *Gorgh*; **Som**: R. Fr. *Georg*; **Wary**: Lau. *Georgh*. < Martirológiumi személynév (CsnSz. 436). Fornoson, Munkácson, Tiszakerecsenyben élő név ma is.

Györkös – *Afzte*: Me. *Gorkeos*. < A *György* név *-kös* képzős alakja (CsnSz. 440).

Gyuris – *Holobina*: Mar. *Guris*; **Surañ**: Fr. *Gwrís*. < Szlovák eredetű: a *Đuraj* ’György’ név rövidülései tövének az *-iš* képzős alakja (MIZSER 2007b: 82).

Gyurkó – *Podheren*: Jo. *Gyurko*. < 1. magyar: a *György* név becézett alakja (CsnSz. 442), 2. szlovák: a *Đuraj* név becézett alakja (MIZSER 2007b: 82).

Gyuró – *Tiuadar*: Cl. *Gwro*. < 1. ’gyűrással foglalkozó’, 2. a *György* becézett alakja (CsnSz. 442), ez utóbbi szlovák is lehet.

Gyürei – *Balafe*: Mar. *Gwrei*. < ’Gyüre, Szabolcs megyei faluból való’ (CsnSz. 443).

Hadar – *Cziomonía*: Amb., Mar., Pe. *Hadar*. < 1. ’csapkod, verdes, szaporán beszél’, 2. ’a kasza nyelének a két fogantyú közötti része’, 3. ’a szélmalom karbantartási eszköze’ (MIZSER 2008a: 40). Csongorban élő név ma is.

Hagymási – *Wary*: Jo. *Hagmasi*. < ’Hagymás, Bihar, Közép-Szolnok, Torda megyei faluból való’ (CsnSz. 446).

Hajdú – *Berekβaß*: Me. *Haidu*; **Feiercze**: Jo. *Haidu*. < ’marhapásztor; gyalogos katona’ (CsnSz. 447–8). Beregszászon ma is élő név.

Hajnal – *Cziapoczka*: Dominicus *Halynal*; **Munkacz**: Mi. *Hainal*. < ’koránkelő’ (CsnSz. 448).

* L. MNy. 2012: 378–81.